

Michał Gawlikowski

Wyspa Bidżan

Informator Archeologiczny : badania 14, 282-284

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

jako naszyjniki. W tej grupie grobów znajdują się także pochówki noworodków grzebanych w dużych naczyniach. Druga, mniej liczna grupa grobów zawierała zwłoki osobników dorosłych płci obojga, grzebanych w głębokich, dużych wykopach, których ściany, podłogę i dach umacniano, jak się wydaje, plecionką obmazywaną syltem nilowym /technika "wicker-work"/, matami lub może belkowaniem. Przy zwłokach ustawiano bogate wyposażenie grobowe, składające się z naczyń ceramicznych "stołowych", naczyń kamiennych, miedzianych naczyń, narzędzi i broni, biżuterię osobistą /karneol, ametyst/, komplety kosmetyczne /paleta + naczynko + łyżeczka/. W jednym z tych grobów znaleziono unikatowy model kodzi papierusowej /rzecznej/ wykonany z alabastru, należący do arcydzieł sztuki predynastycznej.

Na nekropoli z czasów grecko-rzymskich, położonej na tym samym stanowisku co pochówki predynastyczne /i dlatego eksplorowanej/, odkryto 163 groby. Regułą było tutaj układanie zwłok na wznak, z głową skierowaną na zachód. Odkryto trzech grobowiec zbudowany z suszonej cegły, będący pochówkiem zbiorowym, a inny, odkryty jeszcze w toku drugiej kampanii, wyeksplorowano znajdując w nim 27 osobników, przy czym niektóre zwłoki były mumifikowane; na niektórych czaszkach zachowały się twarzowe maski pośmiertne z gipsu. Maski takie odkryto także w innych pochówkach, pojedynczych. Noworodki i niemowlęta grzebano w amforach.

W północnej części łańcucha piaszczytstych pagórków /Tell es Sabaa Banat/, gdzie spodziewano się natrafić na warstwę osadniczą z okresu predynastycznego, w jego górnych partiach natrafiono na osadę z okresu grecko-rzymskiego, prawdopodobnie związaną funkcjonalnie ze współczesnym jej, sąsiednim cmentarzyskiem. W osadzie zbadano budowle mieszkalne z suszonej cegły, a chronologię obiektu wyznaczyły m.in. znaleziska monet.

Podkreślić trzeba, że po zakończeniu tegorocznej kampanii odbył się podział zabytków, w wyniku którego Muzeum Archeologiczne w Poznaniu uzyskało do swych zbiorów /Dział Kultur Antycznych/ dużą i cenną kolekcję zabytków o chronologii predynastycznej.

IRAK

WYSPA BIDŻAN

Polska Stacja Archeologii
Śródziemnomorskiej UW
Dyrekcja Generalna
Starożytności Iraku

Badaniami kierował doc.dr hab. Michał Gawlikowski. Prace były finansowane przez Dyрекcję Generalną Starożytności Iraku oraz Stację AŚ UW. Drugi sezon badań. Osadnictwo od okresu asyryjskiego XIII w. przed n.e. do X-XI w.n.e.

Wyspa Bidżan znajduje się na Eufracie w odległości około 100 km od granicy syryjskiej. Badania mają charakter ratunkowy i związane są

z budową zbiornika wodnego /tzw. Haditha Project/.

Na wyspie wzniesiono w okresie średnioasyryjskim /XIII-XI w.p.n.e./ fortecę graniczną, adaptowaną następnie w okresie partyjskim /I-II wiek n.e./. Badania drugiego sezonu objęły powierzchnię około 255 m² i pozwoliły na identyfikację następujących warstw /poziomy liczone w dół od najwyższego obecnie punktu wyspy/: warstwa muzulmańska /120 cm/, sasanidzka /170 cm/, rzymska /220 cm/, partyjska /260 cm/, asyryjska /300 cm/.

1. Poziom asyryjski nie został w tym sezonie osiągnięty. Należą do niego dobrze zachowane mury badane w poprzednim sezonie. Warstwy późniejsze zawierają liczne fragmenty ceramiki asyryjskiej na wtórnym złożu.
2. Po wielowiekowym opuszczeniu wyspę wykorzystano ponownie jako twierdzę graniczną w czasach partyjskich. Prawdopodobnie wzmianka o miejscowości Izan nesopolis w itinerarium Izydora z Charaksu /I w.n.e./ odnosi się do Bidzan.

Odnaleziono kamienne fundamenty budowli składającej się z regularnych pomieszczeń o wymiarach 2,70 m na 2,70 m o przeznaczeniu magazynowym. Bardzo liczne są znaleziska ceramiczne, głównie w postaci naczyń zasobowych, a także glazurowanych naczyń stołowych. Niektóre pomieszczenia są całkowicie wypełnione naczyniami, pothuczonymi celowo w miejscu ich składowania. Jest prawdopodobne, że te zniszczenia należy wiązać ze zdobyciem wyspy przez wojska rzymskie w czasie kampanii partyjskiej cesarza Lucjusza Werusa, w roku 163/164 n.e.

3. Na ruinach wzniesiono kilka słabo zachowanych budowli, z którymi łączą się znaleziska w postaci rzymskich lampek oliwnych, rzymskich monet z II-III wieku, a także rzymskiej ceramiki kuchennej, typu zw. brittle ware. Jest to bardzo twarda i krucha ceramika o grubości ścianek zaledwie 2-3 mm, pokryta żłobkowaniem, barwy ciemnoczerwonej. Znana jest ona dobrze w okresie rzymskim w Syrii, a występuje również w północnym Iraku, wyłącznie jednak na stanowiskach związanych z armią rzymską. Znaleziska te wskazują na obecność rzymskiego garnizonu na wyspie. Jest to najdalej wysunięty na południe wzdłuż Eufratu posterunek rzymski. Granica Imperium sięgała więc w tych okolicach znacznie dalej niż dotychczas sądzono, około 150 km poza twierdzę Dura-Europos, uważaną za ostatnią placówkę Rzymu nad Eufratem.
4. Posterunek został następnie opuszczony, prawdopodobnie w czasie ofensywy armii sasanidzkiej w roku 240. Nastąpiła przerwa w użytkowaniu wyspy, po czym pojawiła się zabudowa o charakterze wiejskim. Charakterystyczne są dla niej wielkie naczynia zasobowe, używane również jako studzienki ściekowe. Znalaziono także lampkę oliwną datowaną na V-VI wiek.
5. Warstwa muzulmańska reprezentowana jest wyłącznie przez ułamki ceramiki. Jest to wyłącznie ceramika luksusowa, stołowa, związana

zapewne z letnimi pobytami pod namiotem. Można ją datować na IX-X wiek.

W trakcie prac zbadano również stanowisko Lumeira położone na wschodnim brzegu rzeki, naprzeciw wyspy. Odczyszczono grób skalny z okresu partyjskiego, który nie dostarczył niestety żadnych znalezisk. Stwierdzono też bardzo gęstą koncentrację ceramiki asyryjskiej na płaskowyżu wschodniego brzegu. Są to zapewne pozostałości czasowych obozowisk wojskowych naprzeciw fortecy na wyspie.

Badania będą kontynuowane, przede wszystkim z zamiarem lepszego zbadania warstwy asyryjskiej.

JUGOSŁAWIA

DEBREŠTE, S.R. Macedonia
Stanowisko "Gradište"

Polska Akademia Nauk
Instytut Historii Kultury
Materiałnej w Warszawie
Instytut Kultury
Starosłowiańskiej w Prilepie

Badaniami kierowała ze strony polskiej dr Jadwiga Rauhutowa, ze strony macedońskiej dyrektor Instytutu Kultury Starosłowiańskiej w Prilepie dr Boško Babić. Nadzór naukowy sprawował prof. dr hab. Witold Hensel. Siódmy sezon badań. Finansował Instytut Historii Kultury Starosłowiańskiej w Prilepie. Osadnictwo późnorzymskie, wczesnobizantyjskie i wczesnośredniowieczne.

W roku sprawozdawczym kontynuowano badania na Stanowisku "Gradište" w miejscowości Debrešte.

Do ważniejszych wyników tegorocznych można zaliczyć, przede wszystkim odsłonięcie całkowitego rzutu poziomego fundamentów fortalicjum gockiego z IV-V wieku. Mury tej budowli o szerokości do 1,80 m wzniesiono z kamieni na grubej warstwie zaprawy wapiennej.

W części wschodniej badanego terenu, w pobliżu absydy bazyliki z VI wieku odsłonięto natomiast fragment lica wewnętrznego muru obwodowego twierdzy wczesnobizantyjskiej. W murze znajdował się otwór o wymiarach 30 x 30 cm ze starannie wykonanym stropem i dnie wyłożonym płytkami kamiennymi, którego funkcja nie jest obecnie jasna. Nie wykluczone, że otwór ten przechodził przez całą szerokość muru.

Wśród zabytków architektonicznych znajduje się, odsłonięta na wtórnym złożu marmurowa stela grobowa z wyobrażeniem rodzinnej sceny figuralnej i starogreckim napisem wyrytym poniżej. Pochodził